

ГЕНДЕРНІ ПОГЛЯДИ СІМ'Ї НА ПРОБЛЕМУ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

У статті розкрито суть дефініції “гендер”, відмінності між гендерними та статевими особливостями людини, а також різницю в поглядах батьків і матерів на проблему здорового способу життя в сім'ї.

Ключові слова: гендер, здоровий спосіб життя.

У статье раскрыто сущность дефиниции “гендер”, раскрыты отличия между гендерными та половыми особенностями человека а также разные взгляды отцов и матерей на проблему здорового образа жизни в семье.

Ключевые слова: гендер, здоровый образ жизни.

In the article essence of concept of “gender”, difference is exposed between the gender and sexual features of man, and also difference in the looks of parents and mothers to the problem of healthy way of life in family.

Key words: gender, healthyway of life.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Вирішення проблеми формування здорового способу життя в сучасній українській сім'ї на гендерних засадах потребує системного підходу. Це зумовлює появу нових наукових досліджень, а саме переосмислення усталених теорій і переоцінок соціальних, політичних, повсякденних практик, пошуку нових технологій, спроможних забезпечити збереження й зміцнення здоров'я людини.

Сучасні вчені й педагоги все частіше у своїх працях порушують питання гендерних особливостей як необхідної передумови виховання особистості [1; 2; 3; 5; 7].

Термін “гендер” був запозичений вітчизняними дослідниками в зарубіжних колег, які почали займатися питанням статевих відмінностей у 60-х роках ХХ століття.

Дефініція “гендер” походить від англійського слова “gender”, що означає рід, стать у контексті соціально-рольової взаємодії чоловіка й жінки [5].

Характерні особливості “гендера” часто в наукових джерелах ототожнюють з ознаками статі. Проте стать характеризується (за винятком втручання медицини) лише анатомо-фізіологічними особливостями людини й не зазнає змін, а гендерні ознаки формуються під впливом культури, освіти, способу життя сім'ї, соціального середовища й можуть розвиватись і змінюватись під впливом різних соціальних чинників [4].

Залежно від того, які поведінкові цінності прививає сім'я молодому поколінню щодо бережливого ставлення до власного здоров'я, будуть утверджуватись пріоритети здорового способу життя впродовж онтогенезу.

У науковій літературі [2; 4; 5; 6] висвітлюється достатньо шляхів гендерного підходу до виховання особистості. На гендерний світогляд дітей щодо шанування здоров'я з дитинства, на нашу думку, будуть істотно впливати гендерні стереотипи батьків, їхній уклад життя: культура харчування, рухова активність, використання природних засобів загартування, різних оздоровчих систем, нехтування шкідливими звичками, стійка орієнтація на духовно-моральні цінності, запобігання стресогенним обставинам у стосунках між подружжям і дітьми. Можна без перебільшення сказати, що сім'я – це горнило формування здорового способу життя. Гендерні ролі батьків – найперший зразок поведінки для дітей, які часто будують власну ідентичність згідно з батьківськими моделями бережливого ставлення як до власного здоров'я, так і здоров'я інших людей.

Мета дослідження. Виявити гендерні особливості в ставленні сім'ї до здорового способу життя.

Методи дослідження. Для вирішення зазначених завдань були використані такі методи: аналіз наукових джерел, констатувальний експеримент (анкетування), контент-аналіз, математико-статистична обробка результатів дослідження.

Результати дослідження. У процесі визначення гендерних особливостей у поглядах батьків на проблему формування здорового способу життя ми проводили анкетування серед 44 сімей учнів початкових класів Ямницької ЗОШ I–III ступенів Тисменицького району. При цьому було опитано 42 батьки і 44 матері.

Результати самооцінки батьками проблеми формування здорового способу життя засвідчують про різний рівень обізнаності респондентів. Так, 65,9% матерів вважає, що мають достатні, і 27,3% часткові знання із здорового способу життя, а чоловіки відповідно лише 16,7% та 21,4%. При цьому вважають, що недостатньо обізнані з цими питаннями 45,2% чоловіків і 18,1% жінок, а також 16,7% батьків учнів початкових класів заявили, що зовсім не обізнані з даною проблемою.

На питання “Чи бажаєте поповнити власні знання щодо проблеми здорового способу життя?” 95,2% чоловіків і 86,4% жінок дали позитивну відповідь. Це свідчить про те, що проблема формування здорового способу життя є вкрай актуальною серед широкого кола батьківської та педагогічної громадськості.

Під час наших досліджень спостерігалась виражена гендерність у поглядах на джерела інформації, із яких сім'ї черпали знання про пріоритети здорового способу життя.

Зокрема серед джерел, з яких сучасна сім'я отримує інформацію щодо здорового способу, матері на перше місце (70,5%) виносять спеціальну літературу, яку опрацьовують самостійно, на друге – тематичні заходи за місцем роботи (47,7%) і третє – зустріч із спеціалістами (медичні працівники, духовенство) (25%). Натомість чоловіки демонструють зовсім іншу картину: перше місце займають заходи за місцем роботи (42,9%). На решту ж інформаційних джерел указала незначна частина респондентів.

Такі невисокі показники обізнаності з джерелами інформації щодо отримання з них знань про здоровий спосіб життя зумовлені, на нашу думку, тим, що батьківська громадськість сьогодні знаходиться в обмеженому інформаційному полі піднятої проблеми. Викликає стурбованість і той факт, що дане питання нерідко залишається поза увагою педагогічних працівників сучасних шкіл. Адже лише 18,2% матерів і 16,6% батьків указали, що проблему формування здорового способу життя висвітлювали у свої виступах учителі фізичної культури, а також 9,0% чоловіків і 7,1% жінок отримали інформацію від учителів початкових класів.

Серед засобів, які використовують для формування здорового способу життя у сім'ї (табл. 1), батьки на перше місце винесли засоби народної етнопедагогіки. На це вказали 52,0% опитаних чоловіків і 52,3% жінок-матерів.

Друге місце в рейтингу посіли природні засоби загартування, відповідно 50,0% та 56,0%. Третє місце – орієнтація на морально-духовні цінності (відмова від шкідливих звичок, утвердження духовності, загальнолюдських цінностей) і становить 47,6% у батьків та 47,7% у матерів. Що стосується використання засобів фізичної культури в життєдіяльності сім'ї, то лише 12,0% батьків та 11,4% матерів вважають це необхідним.

Отже, очевидним є той факт, що засоби фізичної культури не ввійшли в щоденний побут сучасної сім'ї. Це зумовлює потребу проведення просвітницької роботи серед батьківської громадськості, де враховувалися б гендерні особливості в пропаганді здорового способу життя.

Таблиця 1

Рейтинг використання засобів, що сприяють формуванню здорового способу життя в сучасній сім'ї (%)

Засоби	Кількість батьків	
	Батьки	Матері
	n=42	n=44
Засоби народної етнопедагогіки:	52,0	52,3
а) купання у різнотрав'ї	45,0	52,4
б) виколисування дитини	50,0	59,0
в) годування материнським молоком	69,0	77,0
г) пальчикові ігри для малят	38,0	43,0
д) босоходіння	40,0	45,0
е) релігійна обрядовість	80,0	88,0
є) інші засоби	45,0	–
Дотримання культури харчування (сумісність їжі, час її прийняття, кількість)	70,0	43,0
Використання природних засобів загартування (сонце, повітря, вода)	50,0	56,0
Використання засобів фізичної культури:		
а) ранкова зарядка	12,0	11,4
б) сімейне дозвілля (катання на лижах, санках, велосипедах, купання)	38,0	32,0
в) туристичні мандрівки	16,0	90,0
г) участь у змаганнях населеного пункту, школи	9,5	4,5
Використання нетрадиційних оздоровчих систем	4,8	–
Орієнтація на морально-духовні цінності (нехтування шкідливими звичками, утвердження духовності, загальнолюдської гідності тощо)	20–47,6	21–47,7

Для більш показового висвітлення гендерних особливостей у поглядах на проблему здорового способу життя ми запропонували батькам і матерям, які виховують дітей різного шкільного віку, дати відповідь на питання: “Чи вважаєте Ви, що дотримуетесь здорового способу життя у сім'ї?”. Батьки відповіли таким чином: “так” – чоловіки до 30 років – 28,5%, до 40 років – 38,1%, понад 40 років – 28,5%; жінки зазначених вікових груп відповідно – 30,7%, 36,5%, 35,5%. Сказали “ні” чоловіки до 30 років – 9,3%, до 40 років – 26,3%, понад 40 років – 28,5%; жінки відповідно 25,6%, 27,3%, 23,5%.

Потрібно відзначити, що переважна більшість батьків, як чоловіків, так і жінок, зізналися, що їм важко визначитися з відповіддю на це питання. Зокрема серед чоловіків до 30 років таких 47,6%; до 40 років – 31,6%; понад 40 років – 42,9%. Відповідно серед жінок таку відповідь дали 43,5%, 36,3%, 41,2%.

Таблиця 2

Самооцінка батьками стану ведення здорового способу життя в сім'ї (%)

Батьки		Так	Ні	Важко відповісти
Стать, кількість	Вік			
Чоловіки, n=54	До 30 років (21)	28,5	9,3	47,6
	До 40 років (19)	38,1	26,3	31,6
	Понад 40 років	28,5	28,5	42,9
Жінки, n=78	До 30 років (39)	30,7	25,6	43,5
	До 40 років (22)	36,3	27,3	36,3
	Понад 40 років	35,3	23,5	41,2
		33,3	25,8	40,9

Висновки.

1. У поглядах батьків на проблему ведення здорового способу життя в сім'ї спостерігаються відмінності у відповідях чоловіків і жінок. Отримані результати дослідження означеної проблеми виявили, що здорового способу життя у сім'ї дотримуються: чоловіки до 30 років – 28,5%, до 40 років – 38,1%, понад 40 років – 28,5%; жінки зазначених вікових груп відповідно – 30,7%, 36,5%, 35,5%.
  2. Проблема формування здорового способу життя є вкрай актуальною серед широкого кола батьківської та педагогічної громадськості, позаяк бажають поповнити власні знання щодо означеної проблеми 95,2% чоловіків і 86,4% жінок.
  3. Невисокі показники обізнаності батьківської громадськості із джерелами інформації щодо отримання з них знань про здоровий спосіб життя зумовлені обмеженим інформаційним полем порушеної проблеми. Серед джерел, із яких сучасна сім'я отримує інформацію щодо здорового способу, матері на перше місце (70,5%) виносять спеціальну літературу, яку опрацьовують самостійно, на друге – тематичні заходи за місцем роботи (47,7%) і третє – зустрічі із спеціалістами (медичні працівники, духовенство) (25%). Натомість чоловіки вважають, що перше місце займають заходи за місцем роботи (42,9%).
  4. Очевидним є той факт, що засоби фізичної культури не ввійшли в щоденний побут сучасної сім'ї, позаяк 52,0% опитаних чоловіків і 52,3% жінок-матерів серед засобів, які використовують для формування здорового способу життя в сім'ї, на перше місце винесли засоби народної етнопедагогіки. Це зумовлює потребу проведення просвітницької роботи серед батьківської громадськості, де враховувалися б гендерні особливості в пропаганді здорового способу життя. Відтак виникає потреба розроблення методичних рекомендацій, пам'яток на допомогу батькам щодо утвердження пріоритетів здорового способу життя в сім'ї з врахуванням гендерних особливостей їх дітей.
1. Бабенко О. Гендерні засади побудови змісту фізичного виховання школярів / О. Бабенко // Наука вчителів фізкультури: Фізичне виховання в школі. – 2006. – № 4. – С. 50–53.
  2. Говорун Т. В. Гендерна психологія та педагогіка / Говорун Т. В., Кравець В. П., Кікінеджи О. Н. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 13–17.
  3. Москальова А. С. Гендерний підхід у вихованні підлітків / А. С. Москальова // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. – К. : Міленіум, 2005. – Вип. 1. – С. 215–217.
  4. Рожкова С. В. Гендерные особенности педагогической культуры учителя : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : 13.00.01 / С. В. Рожкова. – Ростов н/Д, 2006. – 24 с.

5. Суслowa O. Гендерні стереотипи і реальність / O. Суслowa // Сучасність. – 1999. – № 7–8. – С. 23–31.
6. Яременко O. Формування здорового способу життя молоді : проблеми і перспективи / Яременко O., Балакірева O., Вакуленко O. – К. : УІСД, 2000. – С. 32–48.
7. Шиян O. Гендерні особливості ставлення підлітків до фізичного виховання в школі / O. Шиян, O. Фащук // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 8. – С. 69–73.

Рецензент: докт. біол. наук, проф. Мицкан Б. М.

УДК 615.814
ББК 75.0

Ольга Марченко, Іван Лукасевич

ДОЦІЛЬНІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У роботі наведені дані, що відображають стан здоров'я населення в Україні. Водночас зроблено обґрунтування необхідності вдосконалення системи підготовки фахівців з фізичної реабілітації на основі використання сучасних інновацій.

Ключові слова: здоров'я населення, фахівець з фізичної реабілітації.

В работе представлены данные, что отражают состояние здоровья населения Украины. Вместе с тем сделано обоснование необходимости совершенствования подготовки специалистов с физической реабилитации и использования с этой целью современных инноваций.

Ключевые слова: здоровье населения, специалист с физической реабилитации.

The text deals with state of nations health in Ukraine as an integrative index of psychical and social health of citizens. Analysis of situation in Ukraine and in other countries testifies to the necessity of development and introduction of new approaches for raising of professional skills of specialists on physical rehabilitation.

Key words: people's health, specialist in physical rehabilitation.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Стан здоров'я населення планети, у тому числі й населення України, викликає занепокоєння Європейського регіонального бюро та бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я. Сучасний урбанізований світ з високим ступенем індустріалізації, інтеграції та мобільності поряд з багатьма суспільними благами породжує низку проблем, у тому числі екологічного, соціального, економічного характеру, і, як результат, погіршується стан здоров'я населення. На Всесвітньому дні здоров'я, який проходив 7–8 квітня 2010 року в Національному медичному університеті ім. О.О.Богомольця, було відмічено, що в процесі урбанізації з різною силою проявляються ці тенденції в усіх регіонах світу й характеризуються значними відмінностями на окремих територіях, які пов'язані із соціально-економічними, політичними, історичними, культурними та іншими чинниками. У країнах Європейського регіону рівень урбанізації становить 70,3% з найбільшою часткою міських мешканців у країнах Європейського Союзу (74,0%).

За міжнародними стандартами Україна вважається урбанізованою державою. Протягом ХХ століття відбулося різке зростання чисельності міського населення – з 18,5% в 1927 р. до 68,1% у 2009 р.

Прояви урбанізації можуть мати різну оцінку, залежно від її впливу на якість навколишнього середовища, спосіб життя й здоров'я мешканців міст. Урбанізація створює певні переваги економічного, соціального та культурного характеру. Водночас вона породжує значні ризики для здоров'я, у тому числі соматичного, психічного й